

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA TURIZMNI AHAMIYATI VA O'RNI

Norboyeva Dilnoza Darvishaliyevna

Jizzax politexnika instituti "Iqtisodiyot va menejment" kafedrası o'qituvchisi

Asadullayev Javlon

Jizzax politexnika instituti 532-22 guruh, 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida turizm sohasining tutgan o'rnini tahlil qilinadi. Yashil turizm (ekoturizm) konsepsiyasining mohiyati, barqaror rivojlanish tamoyillari bilan uyg'unligi va ekologik toza iqtisodiy faoliyat sifatidagi afzalliklari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, O'zbekistonda mavjud tabiiy va madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish, ularni asrash hamda ekologik xavfsizlikni ta'minlash orqali iqtisodiy o'sishga erishish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Yashil iqtisodiyot, turizm, ekoturizm, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, tabiiy resurslar, iqtisodiy o'sish.

Bugungi kunda global miqyosda ekologik muammolar chuqurlashib borar ekan, ko'plab davlatlar iqtisodiy rivojlanishni atrof-muhitga zarar yetkazmasdan amalga oshirish yo'llarini izlamoqda. Bunday yondashuv "yashil iqtisodiyot" deb nomlanadi. O'zbekiston ham ushbu konsepsiyani milliy strategiyalariga tatbiq etmoqda. Shu nuqtai nazardan, turizm sohasi yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida alohida e'tiborni talab etadi.

Yashil iqtisodiyot — bu iqtisodiy faoliyat turlari orasida ekologik barqarorlik, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va chiqindilarni kamaytirish kabi mezonlarga asoslangan yondashuvdir. Turizm sohasi esa bevosita tabiiy va madaniy resurslarga tayangan holda rivojlanadi. Ayniqsa, ekoturizm, agroturizm va madaniy-tarixiy turizm turlari nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki muhitni asrash va mahalliy aholining farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston bo'y tabiiy resurslari, noyob landshaftlari, milliy bog'lar va tarixiy yodgorliklarga ega mamlakat sifatida yashil turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Misol uchun, Zarafshon, Nurata, Hisor tog' tizmalari, Aydar-Arnasoy ko'llar tizimi hamda Surxondaryo viloyatidagi bioxilma-xillik zonalari ekoturizm uchun noyob imkoniyatlar yaratadi.

O‘zbekistonda turizm sohasini jadal sur‘atlarda rivojlanadigan drayveritarmog‘iga aylantirish, sohani sifat jihatdan rivojlantirishning yangi bosqichiga olib chiqish, turistik

salohiyatdan samarali foydalanish, turistik xizmatlar tarkibini takomillashtirish kabi yo‘nalishlarda islohotlar olib borilmoqda. Mamlakatimizda “...xorijiy turistlar sonini 15 millionga yetkazish, ichki sayyohlar sonini 25 millionga, ziyorat turizmi bo‘yicha keladigan turistlar sonini 3 million nafarga oshirish” kabi vazifalar belgilangan.

Shuningdek, global miqyosda ekologik muammolarning keskinlashuvi va tabiiy resurslarning chegaralanganligi «yashil» iqtisodiyot kontseptsiyasini iqtisodiy rivojlanishning dolzarb yo‘nalishiga aylantirdi. Har bir davlat endi faqat iqtisodiy o‘sishga emas, balki barqarorlik, ijtimoiy farovonlik va ekologik muvozanatni saqlashga ham e‘tibor qaratmoqda. Ayniqsa, tabiatga bog‘liq sektorlar – turizm va xizmatlar sohasi – tabiiy muhit holatidan bevosita ta‘sir lanadi. Shu nuqtai nazardan, «yashil» iqtisodiyotga o‘tish jarayonida turizm va xizmatlar sohasini rivojlantirish istiqbollari alohida tadqiqot obyekti sanaladi.

Yashil turizm modeliga o‘tish bir necha yo‘nalishda rivojlanmoqda:

1. Ekoturizm. Bu mahalliy bioxilma-xillikka asoslangan marshrutlar, milliy bog‘lar, biologik turfa muhitlarni himoya qiluvchi sayohatlar tashkil etadi. Bu yo‘nalish tabiatni muhofaza etish va mahalliy iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi.

2. Barqaror mehmonxona infratuzilmasi. Bunda zamonaviy mehmonxonalar ekologik sertifikatga (LEED, Green Key va boshqalar) ega bo‘lib, yashil turizmga joziba yaratadi.

3. Mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik. Bunda asosan turoperatorlar mahalliy aholining milliy an‘analariga hurmat ko‘rsatish, hunarmandchilik mahsulotlari va mahalliy oziq-ovqat mahsulotlarini tur paketlariga kiritish orqali ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy daromadni ta‘minlaydi.

4. Yashil transport. Bunda elektr avtobuslar, gidrovelo yo‘nalishlari, piyoda yurish va velosayohat marshrutlarini rivojlantirish tabiatga zarar yetkazmasdan sayyohlarni manzillarga yetkazishga yordam beradi

Bundan tashqari, qadimiy shaharlardagi madaniy meros obyektlari (Samarqand, Buxoro, Xiva) barqaror turizm orqali saqlanib qolishi mumkin.

O‘zbekistonda turizm sohasini jadal sur‘atlarda rivojlanadigan drayveritarmog‘iga aylantirish, sohani sifat jihatdan rivojlantirishning yangi bosqichiga olib chiqish, turistik salohiyatdan samarali foydalanish, turistik xizmatlar tarkibini takomillashtirish kabi yo‘nalishlarda islohotlar olib borilmoqda. Mamlakatimizda “...xorijiy turistlar sonini 15 millionga yetkazish, ichki sayyohlar sonini 25 millionga, ziyorat turizmi

bo'yicha keladigan turistlar sonini 3 million nafarga oshirish" kabi vazifalar belgilangan.

Yashil turizm O'zbekistonda yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash va qishloq joylarda yashash sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Mahalliy aholining turizmga ishtirok etishi, ekologik ongning oshishi, o'z merosiga nisbatan e'tibor ortishiga sabab bo'ladi. Bu esa ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omildir.

Yashil turizmni rivojlantirishda bir qator muammolar mavjud:

- Ekoturizm infrastrukturasi yetarli emas
- Mahalliy aholi bilim va ko'nikmalariga ehtiyoj katta
- Qonunchilikda ekologik turizmni qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlar kuchsiz

Shu sababli quyidagi tavsiyalar muhim:

Yashil turizm modeliga o'tish bir necha yo'nalishda rivojlanmoqda:

1. Ekoturizm. Bu mahalliy bioxilma-xillikka asoslangan marshrutlar, milliy bog'lar, biologik turfa muhitlarni himoya qiluvchi sayohatlar tashkil etadi. Bu yo'nalish tabiatni muhofaza etish va mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

2. Barqaror mehmonxona infratuzilmasi. Bunda zamonaviy mehmonxonalar ekologik sertifikatga (LEED, Green Key va boshqalar) ega bo'lib, yashil turizmga joziba yaratadi.

3. Mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik. Bunda asosan turoperatorlar mahalliy aholining milliy an'analariga hurmat ko'rsatish, hunarmandchilik mahsulotlari va mahalliy oziq-ovqat mahsulotlarini tur paketlariga kiritish orqali ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy daromadni ta'minlaydi.

4. Yashil transport. Bunda elektr avtobuslar, gidrovelo yo'nalishlari, piyoda yurish va velosayohat marshrutlarini rivojlantirish tabiatga zarar yetkazmasdan sayyohlarni manzillarga yetkazishga yordam beradi [2].

Shu bilan birga, yashil iqtisodiyotga o'tishda turizmning kelajak istibollariga to'xtalib o'tamiz.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston yashil iqtisodiyotga o'tish yo'lida turizm sohasining imkoniyatlaridan to'liq foydalanishi zarur. Ekologik jihatdan xavfsiz va barqaror turizm nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki atrof-muhitni asrash va jamiyat farovonligini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Respublikamizda yashil iqtisodiyotga o'tishda muhim katalizator vazifasini o'taydi. Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, ekoturizm sertifikatlari, mahalliy jamoalarning ishtiroki, raqamli yechimlar va yashil infratuzilma birlashtirilganda iqtisodiy o'sish bilan birga atrof-muhitni muhofaza qilishga ham erishish mumkin.

Kelajakda raqamli texnologiyalar, mahalliy hamkorlik va xalqaro moliyaviy instrumentlar yordamida mintaqamiz “yashil turizm markazi”ga aylanish salohiyatiga ega. Shu yo‘nalishda to‘g‘ri siyosat, hamkorlik va innovatsiyalarni joriy etish bizni barqaror rivojlanishga olib boradi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. 2023 yil 11 sentyabrda qabul qilingan “O‘zbekiston-2030” strategiyasi to‘g‘risidagi PF-158-sonli Farmoni
2. Pardayev M.Q., Ataboyev R. Turizm asoslari. Samarqand, SamISI – 2006. – 78 b., 2009.
3. Norboyeva, D. D. (2023). ZAMONAVIY SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BOSHQARISH. Educational Research in Universal Sciences, 2(8), 167-171.
4. Норбоева, Д. Д. (2023). ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИДА УРБАНИЗАЦИЯ ВА ДЕМОГРАФИК ЖАРАЁНЛАРНИНГ МЕҲНАТ БОЗОРИГА ТАЪСИРИ. Educational Research in Universal Sciences, 2(8), 156-162.
5. Norbayeva, D. D. (2023). MENEJMENTDA BOSHQARUV USLUBINI JORIY ETISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTDAN FOYDALANISH AHAMIYATI. Educational Research in Universal Sciences, 2(8), 163-166.
6. Darvishaliyevna, N. D. (2023). INNOVATSION RIVOJLANISH SHAROITIDA SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BOSHQARISH. BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(1), 62-66.
7. Darvishaliyevna, N. D. (2023). BOSHQARUV USLUBLARINI TATBIQ ETISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTDAN FOYDALANISH ZARURATI. BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 21-25.
8. Darvishaliyevna, N. D. (2023). MAMLAKATIMIZDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH HAMDA YANGI ISH JOYLARINI YARATISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA. BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 68-72.
9. Darvishaliyevna, N. D. (2019). Indo–Asian Journal of Multidisciplinary Research (IAJMR).
10. Darvishaliyevna, N. D. (2021). PRODUCT QUALITY MANAGEMENT IN THE ENTERPRISE. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(12), 168-170.
11. Норбоева, Д. Д. (2019). КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ. Экономика и социум, (9 (64)), 208-210.

12. Норбоева, Д. Д. (2019). МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЕ. Экономика и социум, (9 (64)), 204-207.
13. Darvishaliyevna, N. D. (2024). Corporate Position, Risk and Brand in Achieving Financial-Economic Stability. Best Journal of Innovation in Science, Research and Development, 3(4), 613-619.